

VORBIREA DEFINITORIE SAU CARACTERIZAREA VERBALĂ A PERSONAJULUI SCENIC

DEFINING SPEECH OR VERBAL CHARACTERIZATION OF A SCENIC CHARACTER

LUCIA CIOBANU¹,

lector universitar, doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 792.028.3

Vorbirea diferă de la om la om în funcție de temperament, de constituția fizică, de caracterul lui, de exterior, de profesie, de valoarea intelectuală, de ocupații, de cercul de prieteni, de atitudinea pe care o are față de lumea înconjurătoare, față de sine. Omul vorbește cu particularități specifice zonei sale geografice, tipului de muncă prestată, vârstei sale și, în fine, în funcție de starea sa într-un anumit moment al vorbirii. Atunci când construim verbal personajul scenic, ținem cont de toate aceste nuanțe. De aici rezultă că personajele au vocabulare diferite, maniere diferite de rostire, de accentuare a silabelor, a cuvintelor, au tempouri individuale de vorbire, în funcție de caracterele lor. Aceasta și este acea vorbire definitorie care deosebește o persoană de alta, un personaj de altul.

Cuvinte-cheie: vorbire definitorie, personaj, caracterizare verbală, rol, transfigurare, vorbire scenică

Speaking differs from person to person depending on their temperament, physical constitution, character, appearance, profession, intelligence, occupation, the circle of friends, their attitude to the surrounding world, and to themselves. People speak with particularities specific to their geographical area, the type of work they do, their age, and, finally, according to their state at the time of the speech. We take these nuances into account when verbally building the scenic character. Hence, characters have different vocabularies, different modes of speaking, accentuating syllables, words, having individual speech tempos, according to their characters. This is that defining speech, which differentiates one person from another, one character from another.

Keywords: defining speech, character, verbal characterization, role, transfiguration, stage speech

Introducere

Actorul se aruncă în brațele *personajului* cu dăruire și încredere. Acceptă fără premeditare soarta lui, îi justifică acțiunile și gândurile; îi dă viață prin intermediul corpului și vocii sale. *Personajul scenic* se naște din descrierea făcută de dramaturg, la care se adaugă conceptul regizoral plus personalitatea actorului.

Caracterizarea verbală a rolului este una dintre formele de identificare a conținutului lăuntric al *personajului scenic*. Studiarea condițiilor propuse de dramaturg în care se desfășoară evenimentele din piesă, crearea biografiei *personajului*, descoperirea, cunoașterea și interpretarea vieții lui interioare și exterioare, toate acestea, luate împreună, permit actorului să rostească replicile din piesă din numele unei persoane concrete, create de el. Acest proces este unul viu, care pornește de la prima lectură și continuă pe toată perioada cât se joacă spectacolul. Fiecare repetiție echivalează cu o zi din viața *personajului*, iar procesul de repetiții – cu o perioadă mai lungă, în care *personajul* crește, se maturizează și-și formează personalitatea. Pe parcurs, cât durează spectacolul, are loc reconstruirea, remodelarea organismului actorului; propriul trup își modifică felul de a gândi, de a înțelege, de a percepe lumea. Actorul se *transfigurează* – își transformă total modul de viață, devine altcineva, devine *personaj*.

Actorul nu se poate limita doar la trăirea interioară a *rolului*, el simte nevoia de a-și exterioriza emoțiile. Pentru aceasta, are nevoie de o voce bine lucrată și de un corp care i-ar permite să se trans-

¹ Email: pogorica@gmail.com

pună cu ușurință. Vocea și trupul trebuie să poată transmite imediat și exact, cu o sensibilitate aparte, toate trăirile și intențiile lui.

Norma literară și/sau vorbirea definitorie

Caracteristica verbală (portretul verbal) reprezintă totalitatea acelor cuvinte sau expresii deosebite caracteristice unei persoane concrete, care sunt utilizate ca procedeu artistic în redarea *personajului*. Aici intră, în primul rând, maniera de a vorbi, vocabularul.

Norma literară este totalitatea regulilor de utilizare a cuvintelor, a rostirii lor, a modificărilor ce apar, a îmbinărilor de cuvinte și a propozițiilor. Ea pătrunde în toate nivelele limbii, pentru ea este caracteristic sistemicul și legătura cu structura limbii. Normele literare sunt fenomene istorice. Ele exprimă, pe de o parte, tendința limbii către stabilitate și universalitate, pe de altă parte, tendința către schimbare, către instabilitate. Vedem că e vorba de un fenomen dificil și contradictoriu [1].

Întâlnim situații când, pentru a transmite caracterul *personajului*, pentru a împărtăși diversitatea vorbirii, e nevoie de o abatere de la norma literară. Mă refer la momentele când întâlnim expresii neoficiale, când e vorba de abrevieri sau prescurtări. Ca și abateri de la norma literară pot fi considerate: vorbirea simplistă, dialectul, jargonul, argoul, slangul, limbajul tabu, limbajul profesional, arhaismele.

Caracterizarea verbală a personajului scenic exprimă, prin intermediul cuvântului rostit, un anumit fel de a gândi, fel ce reflectă individualitatea omului viu, real. Actorul trebuie să poată vorbi în limba *personajului*. Personalitatea verbală a actorului este un fenomen unic și are la bază o transformare artistică a vorbirii, folosind diverse mijloace și modalități.

Modalități și etape de lucru în deprinderea vorbirii definitorii

Atunci când creăm un *personaj*, trebuie să ținem cont de mai mulți factori, pentru că vorbirea diferă de la om la om, în funcție de temperament, de constituția fizică, de caracterul lui, de exterior, de profesie, de valoarea intelectuală, de ocupații, de cercul de prieteni, de atitudinea pe care o are față de lumea înconjurătoare, față de sine. „Ca orice unitate, limba română este o unitate în diversitate, pentru că ea prezintă și deosebiri, generate de poziția geografică, de varietatea socială și de momentul vorbirii: omul vorbește cu particularități specifice zonei sale geografice, gradului său de instrucție, felului de muncă prestată, vârstei sale, relațiilor cu centrul inovator (oraș, capitală etc.), cu populația de altă limbă și, în fine, în funcție de starea sa într-un anumit moment al vorbirii (calm/grabă/nervozitate etc.)” [2, p. 21]. De aici, rezultă că *personajele* au vocabulare diferite, maniere diferite de rostire, de accentuare a sunetelor, a cuvintelor, au tempouri individuale de rostire, în funcție de caracterele lor. Iar vorbirea *personajului* ne dezvăluie nu doar lumea lui interioară, dar și modul lui de a trăi.

Felul de a rosti al *personajului*, crearea *caracteristicii lui verbale* constituie o componentă importantă în structura psiho-fizică a *rolului*, care presupune o legătură dificilă dintre multiplele laturi ale *rolului* și ale eu-lui actorului.

Autorul/dramaturgul folosește diferite tehnici pentru crearea *caracteristicii verbale*:

- a) reflectă starea psihologică a eroului prin gândurile care-l frământă privind problemele ce-l preocupă;
- b) vorbirea *personajului* concret conține cuvinte ce nu fac parte din norma literară;
- c) uneori, în vorbire, apar semne ale unui defect fizic, de exemplu, gângăveală;
- d) gradul de emotivitate al vorbirii *personajului* ocupă un loc aparte în descoperirea personalității eroului, dar și a naționalității lui;
- e) mai există și aspectul nonverbal – acele mișcări fizice care acompaniază vorbirea, dar și cel al intonațiilor și melodiei vorbirii.

Teoreticianul, regizorul și actorul Vsevolod Meyerhold afirma că în teatru comunicarea are loc și în afara cuvintelor. Gesturile, pozițiile corpului, privirile, tăcerea definesc adevăratele relații dintre persoane. Cuvintele nu spun totul. Ele sunt pentru urechi, iar plasticitatea – pentru ochi. În acest fel,

imaginația spectatorilor este hrănită de gama de impresii ce vine pe două căi: vizuală și auditivă. Tot mai des, întâlnim în teatre situații când fiecare dintre aceste două componente, cuvântul și plasticitatea, se supun propriului ritm, aflându-se în neconcordanță. Dacă pentru un scriitor unicul mijloc de afirmare este cuvântul, pentru actorul dramatic acesta nu este singurul mijloc de expresivitate scenică, chiar dacă este unul foarte important.

Conceperea *caracteristicii verbale a personajului* pe care îl are de interpretat studentul este o chestiune serioasă și migăloasă. Etapele de lucru asupra deprinderii *vorbirii defnitorii a personajului* pot fi structurate în felul următor:

- identificarea *vorbirii defnitorii* sau a dialectului pe care le folosește *personajul* concret. Studierea condițiilor pe care ni le propune piesa: locul acțiunii, zona în care s-a născut eroul, biografia lui etc.;
- analiza particularităților caracteristicilor identificate;
- selectarea aspectelor caracteristice *vorbirii defnitorii* identificate;
- transcrierea fonetică a textului rolului, cu introducerea tuturor nuanțelor și diferențelor de rostire caracteristice;
- deprinderea practică a particularităților de rostire defnitorie, pe baza transcrierii fonetice a textului *rolului*;
- utilizarea abilităților *vorbirii* în procesul repetițiilor;
- corectarea și cizelarea *vorbirii* dialectale în procesul repetițiilor;
- monitorizarea și corectarea, la nevoie, a rostirii dialectale în spectacol.

Următoarea etapă în deprinderea *vorbirii defnitorii* este:

- însușirea textului, citindu-l de unul singur, ținând cont de transcrierea fonetică făcută;
- asimilarea lui în forma dialogată: lecturarea pe roluri (în cazul orelor individuale, pe post de partener este profesorul, care nu doar citește textul partenerului, dar și corectează vorbirea studentului);
- repetițiile pe scenă, în grup (corectarea greșelilor de rostire în timpul repetițiilor, analiza și corectarea lor pe baza înregistrărilor făcute de profesor la repetiție);
- utilizarea *vorbirii defnitorii* în spectacol;
- analiza și corectarea greșelilor comise în timpul acțiunii scenice.

Concluzii

Generalizând informația privind utilizarea *vorbirii defnitorii* ca formă de identificare a conținutului lăuntric al *personajului* scenic, am ajuns la următoarele concluzii:

1. *Caracterizarea verbală a personajului* scenic constituie o formă necesară de *transfigurare* a conținutului lăuntric al *rolului*.
2. *Vorbirea defnitorie* poate deveni un element important în structura psiho-fizică a *rolului*.
3. Utilizarea *vorbirii* dialectale este posibilă nu doar în dramaturgia românească, dar și în cea străină.
4. Transpunerea scenică a specificului de vorbire necesită muncă, pregătire și cunoștințe. Ca să nu ne alegem cu o vorbire artificială, inventată, ce include caracteristici și nuanțe adunate în grabă, avem nevoie de o analiză minuțioasă a particularităților *vorbirii* specifice *personajului*.
5. Pentru activarea procesului de însușire a *vorbirii defnitorii* este necesar de luat în calcul individualitatea studentului și căile senzoriale prin care percepe informația.

Acest capitol, *Vorbirea defnitorie*, poate deveni o modalitate de extindere a competențelor profesional-verbale ale viitorului actor.

Referințe bibliografice

1. COȘERIU, E. *Lecții de lingvistică generală*. Chișinău: ARC, 2000.
2. CARAGIU-MARIOȚEANU, M. Varietatea limbii române In: *Limba română și varietățile ei locale*. București: Editura Acad. Române, 1995, p. 21.